

Mål C-286/24

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

23 april 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

Supremo Tribunal de Justiça (Högsta domstolen, Portugal)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

4 mars 2024

Klagande:

Meliá Hotels International, S.A.

Motpart:

Associação Ius Omnibus

[utelämnas]

Supremo Tribunal de Justiça (Högsta domstolen, Portugal)

(sjunde avdelningen)

[utelämnas]

[Uppgifter om målet och domstolen]

I. BAKGRUND

1 ASSOCIAÇÃO IUS OMNIBUS väckte en särskild editionstalan mot MELIÁ HOTELS INTERNATIONAL, S. A., och framställde i huvudsak följande yrkanden:

1. Europeiska kommissionen ska delges så att den, om den så önskar, kan inkomma med ett skriftligt yttrande till domstolen med anledning av ansökan.

2. Svaranden ska delges och förpliktas att på dag, tid och plats som domstolen bestämmer, och på ett sådant sätt att käranden får tillgång till eller kan ta del av

dem, förete de handlingar som anges i punkt 62 i ansökan, vid behov åtföljda av sådana åtgärder för att säkerställa proportionaliteten som domstolen finner lämpliga.

I andra hand yrkade käranden följande:

3. Domstolen ska fastställa vilka av de handlingar som anges i punkt 62 i ansökan, eller andra handlingar som domstolen anser vara absolut nödvändiga för att käranden ska kunna avgöra huruvida allmänna intressen har skadats och huruvida konsumenterna bosatta i Portugal har skadats av de konkurrensbegränsande förfaranden som avses i ansökan, huruvida dessa förfaranden har orsakat dem skada och hur stor denna skada är.
4. Svaranden ska delges och förpliktas att på dag, tid och plats som domstolen fastställer, förete dessa handlingar så att de blir tillgängliga för käranden, eller så att käranden får tillgång till dem.

I samtliga fall gäller följande:

5. Tillgång ska ges till de handlingar som är absolut nödvändiga för att käranden ska kunna avgöra huruvida enhetliga allmänna och enskilda intressen har skadats och huruvida konsumenterna bosatta i Portugal har rätt till ersättning för den skada som uppkommit genom överträdelserna av artikel 101 FEUF och artikel 9 i Lei n.º 19/2012 (lag nr 19/2012) i samband med dessa konkurrensbegränsande förfaranden, med beaktande av de åtgärder för att säkerställa proportionaliteten som domstolen finner lämpliga.
6. Svaranden ska delges kärandens avsikt att för samtliga i Portugal bosatta konsumenters räkning väcka talan om skadestånd mot motparten för de konsumenters räkning som är bosatta i Portugal och som har drabbats av de aktuella konkurrensbegränsande förfarandena, för det fall att det bekräftas att konsumenternas enhetliga individuella intressen har skadats, för att kompensera dem för den skada som de har lidit till följd av dessa förfaranden, i de syften och med de verkningar som anges i artikel 323.1 i civillagen.

Käranden anförde följande:

- a. Europeiska kommissionen antog den 21 februari 2020 ett beslut inom ramen för ärende AT.40528 – Holiday Pricing, i vilket den slog fast att svaranden mellan januari 2014 och december 2015 åsidosatte artikel 101 FEUF och artikel 53 i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) genom att i avtal tillämpa vertikala förfaranden som gjorde åtskillnad mellan konsumenterna på grundval av deras nationalitet eller bosättningsland, genom att begränsa den aktiva och passiva försäljningen av logi på hotell som bolaget förvaltar eller äger till konsumenterna som är medborgare eller bosatta i de medlemsstater som bolaget bestämmer, för vilket svaranden ålades att betala böter på totalt 6 678 000 euro.

- b. Detta beslut fattades i samarbete med svaranden (som av detta skäl fick en nedsättning av bötesbeloppet) och det har vunnit laga kraft, eftersom det inte har överklagats.
- c. Käranden önskar få bekräftat att svarandens konkurrensbegränsande beteende, såsom framgår av den geografiska omfattningen av de förfaranden som beskrivs i beslutet, har skadat grundlagsskyddade allmänna intressen i Portugal och enhetliga individuella intressen hos konsumenter som är bosatta i Portugal samt, i förekommande fall, att storleken på den skada som orsakats skall fastställas.
- d. Mot bakgrund av den information och de handlingar som är tillgängliga för allmänheten kan käranden inte göra de detaljerade bedömningar som avses i föregående stycke eller nå längre än den allmänna slutsatsen att förfarandet har fått konsekvenser i Portugal.
- e. För det fall käranden, efter att ha fått tillgång till den bevisning som begärts i ansökan, visar att svarandens konkurrensbegränsande beteende har skadat allmänna intressen och enhetliga individuella intressen hos konsumenter bosatta i Portugal, avser käranden att, på grundval av den bevisning som inhämtats, väcka talan om fastställande av konkurrensbegränsande beteende och skadestånd, enbart på grundval av överträdelse av konkurrensrätten, genom att utöva den allmänna talerätt som tillkommer käranden enligt den portugisiska grundlagen och lagstiftningen, för de skadelidande konsumenter som är bosatta i Portugal.
- f. Genom en skrivelse av den 15 april 2021 begärde käranden att svaranden skulle tillhandahålla den bevisning som anges i ansökan, av de skäl och för de syften som också anges i ansökan, och beviljade svaranden en svarsfrist på 15 arbetsdagar.
- g. Genom en skrivelse av den 14 maj 2021 underrättade svaranden käranden om sitt avslag på ansökan om att få tillgång till den begärda bevisningen av de skäl som angavs i skrivelsen.
- h. Käranden önskar få tillgång till följande handlingar, som påstås vara i svarandens besittning, utan att det påverkar andra handlingar eller endast vissa av dem som domstolen anser vara relevanta och (tillräckligt) nödvändiga för syftet med kärandens talan [utelämnas] [uppgifter om förfarandet]:

För att fastställa och bevisa omfattningen och konsekvenserna av det konkurrensbegränsande förfarandet i fråga:

- i. ”Handling som innehåller svarandens standardvillkor (”Meliá’s Standard Terms”) som användes mellan januari 2014 och december 2015 och som det särskilt hänvisas till i punkterna 19 och 24 i kommissionens beslut.”

- ii. De 4 216 avtal om försäljning av logi som ingicks under åren 2014 och 2015 direkt mellan svaranden och/eller dess dotterbolag Apartotel, S.A., och mellanhänder, som avses i beslutet, och som innehöll det uttryckliga villkoret att försäljning inom Europeiska unionen endast fick ske till konsumenter som är medborgare i eller har sin hemvist i de länder som anges i avtalet, eller, i andra hand, en fullständig förteckning över dessa avtal, i vilken det för var och en av parterna anges vilka av motpartens hotell som ingår, det tillåtna försäljningsområdet och avtalets giltighetstid.
- iii. Handlingar som identifierar svarandens 140 hotell som ingår i de avtal om försäljning av logi som ingåtts direkt mellan svaranden och/eller dess dotterbolag Apartotel, S.A., och mellanhänder för försäljning av logi, mellan januari 2014 och december 2015.

För att fastställa och bevisa den skada som konsumenterna har lidit och dess storlek:

- i. Handlingar, tabeller eller studier som finns hos svaranden och som visar svarandens totala årliga försäljning från år 2014 till dags dato (år 2021) enligt svarandens samtliga avtal om försäljning av hotellövernattningar och, därutöver, handlingar, tabeller eller studier som finns hos svaranden och som visar eller från vilka det är möjligt att utläsa den procentuella andelen av sådan försäljning som skett enligt svarandens 4 216 avtal om hotellövernattningar som identifierats av Europeiska kommissionen, från år 2014 till dags dato (år 2021).
- [ii.] Handlingar i svarandens besittning som innehåller eller är resultatet av, exakt eller genom uppskattning eller approximation, för perioden från januari 2014 till slutet av löptiden för det sista av de ovan nämnda 4 216 försäljningsavtalen för logi (vilket sannolikt inträffade efter december 2015):
 - 1) Antalet konsumenter som är bosatta i Portugal och som har övernattnat på de 140 hotell som ägs av svaranden och som var föremål för avtal om försäljning av logi med begränsande klausuler.
 - 2) Det genomsnittliga antalet nätter som konsumenterna övernattnade på dessa hotell som tillhör svaranden.
- [iii.] Handlingar i svarandens besittning som visar eller av vilka det går att utläsa de lägsta, genomsnittliga och högsta slutpriserna för logi, per typ av logienhet för varje hotell, på de 140 hotell som omfattas av avtalen om försäljning av logi med begränsande klausuler, både i offline- och onlineförsäljningen, och deras utveckling över tid, från januari 2014 till december 2020.
- [iv.] Handlingar i svarandens besittning, inklusive marknadsundersökningar som beställts eller förvärvats av svaranden och som visar eller möjliggör beräkning av svarandens och dess huvudkonkurrenters marknadsandelar

(eller uppskattningar därav), under perioden från januari 2014 till slutet av löptiden för det sista av de ovannämnda 4 216 försäljningsavtalen för logi, i varje medlemsstat i Europeiska unionen.

[v.] Handlingar i svarandens besittning, däribland marknadsundersökningar som svaranden beställt eller förvärvat, som beskriver eller av vilka det går att utläsa de olika typerna eller profilerna av gäster som bor på de olika hotellkategorierna bland de 140 hotell som omfattas av de köpeavtal med begränsande klausuler som anges i beslutet, samt deras genomsnittliga konsumtionsmönster.

[vi.] Skadeståndstalan som väckts mot svaranden i EES-medlemsstater av konsumenter eller konsumentorganisationer på grundval av svarandens konkurrensbegränsande förfaranden som avses i Europeiska kommissionens beslut [eller, i andra hand, uppgift om respektive domstols målnummer].

*

Efter att ha (i) delgett Europeiska kommissionen, (ii) delgett samtliga konsumenter i Portugal genom offentlig kungörelse och (iii) delgett svaranden,

meddelade Europeiska kommissionen att den inte skulle inkomma med något skriftligt yttrande.

[utelämnas]

[utelämnas] [Handlingar som parterna har gett in och handläggningen av dessa]

*

Därefter meddelades en dom där talan bifölls och där domstolen slog fast följande:

”1. MELIÁ HOTELS INTERNATIONAL, S.A. ska delges [utelämnas] att [utelämnas] följande handlingar ska överlämnas till domstolen och föras till akten i målet, så att de blir tillgängliga och tillhandahålls käranden genom tekniskt stöd:

i. ”Handling som innehåller svarandens standardvillkor (’Meliá’s Standard Terms’) som användes mellan januari 2014 och december 2015 och som det särskilt hänvisas till i punkterna 19 och 24 i kommissionens beslut.”

ii. De 4 216 avtal om försäljning av logi som ingicks under åren 2014 och 2015 direkt mellan svaranden och/eller dess dotterbolag Apartotel, S.A., och mellanhänder, som avses i beslutet, och som innehöll det uttryckliga villkoret att försäljning inom Europeiska unionen endast fick ske till konsumenter som är medborgare i eller har sin hemvist i de länder som anges i avtalet, eller, i andra hand, en fullständig förteckning över dessa avtal, i vilken det för var och en av parterna anges vilka av motpartens hotell som ingår, det tillåtna försäljningsområdet och avtalets giltighetstid.

iii. Handlingar, tabeller eller studier som finns hos svaranden och som visar svarandens totala årliga försäljning från år 2014 till dags dato (år 2021) enligt svarandens samtliga avtal om försäljning av hotellövernattningar och, därutöver, handlingar, tabeller eller studier som finns hos svaranden och som visar eller från vilka det är möjligt att utläsa den procentuella andelen av sådan försäljning som skett enligt svarandens 4 216 avtal om hotellövernattningar som identifierats av Europeiska kommissionen, från år 2014 till dags dato (år 2021).

iv. Handlingar i svarandens besittning som innehåller eller är resultatet av, exakt eller genom uppskattning eller approximation, för perioden från januari 2014 till slutet av löptiden för det sista av de ovan nämnda 4 216 försäljningsavtalen för logi (vilket sannolikt inträffade efter december 2015):

1) Antalet konsumenter som är bosatta i Portugal och som har övernattat på de 140 hotell som ägs av svaranden och som var föremål för avtal om försäljning av logi med begränsande klausuler.

2) Det genomsnittliga antalet nätter som konsumenterna övernattade på dessa hotell som tillhör svaranden.

v. Handlingar i svarandens besittning som visar eller av vilka det går att utläsa de lägsta, genomsnittliga och högsta slutpriserna för logi, per typ av logienhet för varje hotell, på de 140 hotell som omfattas av avtalen om försäljning av logi med begränsande klausuler, både i offline- och onlineförsäljningen, och deras utveckling över tid, från januari 2014 till december 2020.

vi. Handlingar i svarandens besittning, inklusive marknadsundersökningar som beställts eller förvärvats av svaranden och som visar eller möjliggör beräkning av svarandens och dess huvudkonkurrenters marknadsandelar (eller uppskattningar därav), under perioden från januari 2014 till slutet av löptiden för det sista av de ovannämnda 4 216 försäljningsavtalen för logi, i varje medlemsstat i Europeiska unionen.

vii. Handlingar i svarandens besittning, däribland marknadsundersökningar som svaranden beställt eller förvärvat, som beskriver eller av vilka det går att utläsa de olika typerna eller profilerna av gäster som bor på de olika hotellkategorierna bland de 140 hotell som omfattas av de köpeavtal med begränsande klausuler som anges i beslutet, samt deras genomsnittliga konsumtionsmönster.

2. Endast parterna, deras rättsliga företrädare och sakkunniga som är bundna av tystnadsplikt ska ha tillgång till de berörda handlingarna.

3. Käranden får endast använda informationen i ovannämnda handlingar för att väcka talan om skadestånd på grund av överträdelse av konkurrenslagstiftningen och den får inte användas för något annat ändamål

2 Efter överklagande av svaranden fastställde Tribunal da Relação (appellationsdomstolen) den överklagade domen i sin helhet.

- 3 Supremo Tribunal de Justiça (Högsta domstolen, Portugal) (nedan kallad Högsta domstolen) beslutade den 7 februari 2024 att överklagandet skulle tas upp till prövning.

Av detta beslut framgår följande:

”[utelämnas]

Förutom avsaknaden av prejudikat på området för Högsta domstolens behörighet är målet således mycket komplext och innebär ett komplicerat tolkningsarbete, eftersom det kräver en gemensam analys av bestämmelser i nationell rätt och unionsrättsliga bestämmelser, mot bakgrund av den praxis från EU-domstolen som redan finns på området (se domarna i målen C-163/21, punkterna 67 och 68, och C-57/21, punkterna 72–77).

[utelämnas]

[utelämnas]” [Motivering till att överklagandet kan tas upp till prövning]

- 4 **Den fråga som ställs till Högsta domstolen** inom ramen för den ”särskilda editionstalan” som väckts av ASSOCIAÇÃO IUS OMNIBUS mot MELIÁ HOTELS INTERNATIONAL, SA kräver att det görs en bedömning och tillämpning av nationell rätt och unionsrätt. Det är i synnerhet nödvändigt att fastställa hur artiklarna 5.1–5.3 i direktiv 2014/104/EU av den 26 november [2014] och artiklarna 12 och 13 i Lei n.º 23/2018 (lag nr 23/2018) av den 5 juni [2014] ska tolkas och tillämpas, särskilt vad gäller uppfyllandet av kraven på rimlighet, nödvändighet och proportionalitet, som antagandet av åtgärder för tillgång till den begärda informationen i förevarande mål är beroende av.

De yrkanden som käranden har framställt kräver också att unionsrättsliga bestämmelser bedöms, tolkas och tillämpas.

Klaganden anser att en begäran om förhandsavgörande bör göras och anger de specifika frågor som bör ställas.

Vi är medvetna om att enligt (nationell och unionsrättslig) rättspraxis och doktrin är det endast om saken är så uppenbar att det inte finns några rimliga tvivel om tolkningen när det gäller hur den ska besvaras (*acte clair*-doktrinen) som den nationella domstolen inte är skyldig att begära ett förhandsavgörande.

I princip och som huvudregel är en begäran om förhandsavgörande endast fakultativ i enlighet med artikel 267 andra och tredje styckena FEUF.

Det finns emellertid undantag från denna regel.

Ett av dessa följer av artikel 267 tredje stycket FEUF, enligt vilket en begäran om förhandsavgörande är obligatorisk när en fråga hänskjuts till en ”domstol i en medlemsstat, mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell

lagstiftning”, det vill säga när frågan hänskjuts till en nationell domstol som dömer i sista instans, såsom Högsta domstolen.

Det är emellertid också oomtvistat att den skyldighet att begära ett förhandsavgörande som åligger Högsta domstolen, som är en domstol som dömer i sista instans, inte är absolut.

Regeln har undantag, och ett av dem är att den bestämmelse som ska tillämpas är så klar och uppenbar att den inte lämnar något utrymme för rimligt tvivel (se, för ett liknande resonemang, Mariana Nogueira Sá, *Artigo 267 TFUE: Lex Imperfecta? Das Consequências da Omissão do Reenvio Prejudicial à Luz da Lei Civil Portuguesa*, s. 24 och följande sidor, där författaren, med hänvisning till EU-domstolens dom Cilfit, anger de tre situationer i vilka en nationell domstol, även om den dömer i sista instans, är befriad från skyldigheten att begära förhandsavgörande.

Detta är ett undantag från förhandsavgörandenas tvingande karaktär, vilket innebär att ”en domstol i en medlemsstat, mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning måste vara säker på att tolkningen i fråga är uppenbar även för de andra domstolarna i medlemsstaterna och för EU-domstolen” (Alessandra Silveira, a.a., s. 4).

Enligt [domstolens] dom av den 9 september 2015, Ferreira da Silva e Brito (punkt 44), som citeras och kommenteras av Alessandra Silveira (a.a.), ska därför ”en domstol i en medlemsstat, mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning fullgöra sin skyldighet att hänskjuta målet till EU-domstolen för att utesluta risken för en felaktig tolkning av unionsrätten”.

Av detta följer att avsaknaden av en begäran om förhandsavgörande kan undergräva det effektiva rättsliga skyddet för de rättigheter som tillkommer enskilda enligt unionsrätten.

Mot bakgrund av EU-domstolens praxis kan slutsatsen dras att den nationella domstol som dömer i sista instans ska ”uppfylla sin skyldighet att begära förhandsavgörande när en unionsrättslig fråga väcks vid den”.

Den är endast undantagen från denna skyldighet om den finner att ”frågan inte är relevant, att den aktuella bestämmelsen i unionsrätten har tolkats av EU-domstolen eller att den korrekta tillämpningen av unionsrätten är så självklar att den inte lämnar utrymme för något rimligt tolkningstvivel” (Alessandra Silveira, a.a. s. 14).

I förevarande mål är det, såsom anges i Högsta domstolens beslut att ta upp överklagandet till prövning, fråga om att fastställa vilka kriterier som ”ska styra uppfyllandet av kraven på rimlighet, nödvändighet och proportionalitet vid tillämpningen av mekanismen för tillgång till specifika handlingar enligt LPE, särskilt huruvida det är tillräckligt att enbart förlita sig på ett fällande beslut av Europeiska kommissionen för detta ändamål”.

Det finns inget känt avgörande från Högsta domstolen i den fråga som är aktuell i förevarande mål.

I Högsta domstolens ovannämnda beslut anges att ”förutom avsaknaden av prejudikat på området för Högsta domstolens behörighet är målet således mycket komplext och innebär ett komplicerat tolkningsarbete, eftersom det kräver en gemensam analys av bestämmelser i nationell rätt och unionsrättsliga bestämmelser, mot bakgrund av den praxis från EU-domstolen som redan finns på området (se domarna i målen C-163/21, punkterna 67 och 68, och C-57/21, punkterna 72–77)”.

Såsom klaganden med rätta har påpekat rör förevarande mål **”tolkningen och tillämpningen av bestämmelser som har sitt ursprung i skadeståndsdirektivet, närmare bestämt artikel 5.1 i detta och det krav på att skadan ska vara sannolik som uppställs i denna artikel”** och, eftersom EU-domstolen är den nationella domstol som dömer i sista instans, ska denna fråga bli föremål för en begäran om förhandsavgörande enligt **artikel 267 b FEUF**.

[utelämnas]

[utelämnas] [Den tolkningsfråga som klaganden har begärt att den ska ställas]

- 5 Mot bakgrund av det ovan anförda anser Högsta domstolen att det är lämpligt att vilandeförklara målet och att begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen med stöd av artikel 234 i EG-fördraget (ett system som syftar till att garantera en grundläggande princip i [Europeiska unionens] rättsordning, nämligen principen om enhetlighet vid tolkningen av unionsrätten).

[utelämnas]

II. Beslut

[Efter att ha underrättats om detta yttrade sig parterna över den begäran om förhandsavgörande som skulle framställas till EU-domstolen. Genom ett beslut medgav Högsta domstolen att det var lämpligt att lägga till en första tolkningsfråga som, om den besvaras jakande, skulle lösa det aktuella problemet. Genom beslut av Högsta domstolen, som utgör en del av förevarande begäran om förhandsavgörande, har Högsta domstolen hänskjutit följande frågor för förhandsavgörande].

Mot bakgrund av det ovan anförda och i enlighet med ovannämnda bestämmelser finner den hänskjutande domstolen att det inte är möjligt att fortsätta att handlägga målet, utan att följande frågor ska ställas till Europeiska unionens domstol för förhandsavgörande, varvid förfarandet ska vilandeförklaras till dess att Europeiska unionens domstol har meddelat sitt avgörande:

1. Är artikel 5.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 tillämplig på en talan om tillgång till bevisning innan en skadeståndstalan väcks i den mening som avses i artikel 2.4 i direktivet?

För det fall den föregående frågan besvaras jakande:

2. Innebär kravet på att skadan ska vara rimlig enligt artikel 5.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 alltid att sökanden ska visa att det i förevarande fall är mer sannolikt än inte att de konsumenterna som företräds, i detta fall de som är bosatta i Portugal, har lidit skada?

3. Får de nationella domstolarna grunda kriteriet om skadans rimlighet, i den mening som avses i artikel 5.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014, enbart på förekomsten av ett beslut som antagits av de behöriga konkurrensmyndigheterna? Hur påverkas denna bedömning av att det är fråga om ett beslut som fattats inom ramen för ett förlikningsförfarande avseende en vertikal överträdelse genom syfte av EU:s konkurrensrätt?

[utelämnas]

Lissabon den 4 mars 2024 [förfarande]